

### **ANALITIČNA BELEŽKA – Fokusna skupina DOM 1**

#### **Osnovne značilnosti skupine**

Fokusna skupina DOM 1 predstavlja edino skupino v raziskavi, izvedeno v domu za starejše občane, zato se od ostalih fokusnih skupin pomembno razlikuje po življenjskem kontekstu udeležencev. Medijske navade niso oblikovane zgolj na podlagi osebnih preferenc, temveč jih pomembno določajo institucionalno okolje, zdravstveno stanje, organizacija bivanja ter vsakodnevna rutina doma. Ti dejavniki neposredno vplivajo na dostop do medijev, izbiro vsebin in stopnjo digitalne vključenosti.

Razprava je pokazala razmeroma veliko heterogenost glede funkcionalnih sposobnosti udeležencev. Nekateri uporabljajo le televizijo in tiskane medije, drugi pa tudi pametni telefon, Facebook ali videoklice z družinskimi člani. Kljub temu digitalna izključenost ostaja izrazitejša kot v vseh drugih analiziranih fokusnih skupinah.

#### **Ključni vsebinski vzorci**

##### **1. Institucionalno okolje kot dejavnik medijske rabe**

Najizrazitejša posebnost skupine je vpliv institucionalnega okolja na uporabo medijev. Medijske navade pogosto niso več popolnoma avtonomne, temveč so prilagojene organizaciji življenja v domu. Udeleženci opisujejo prilagajanje izbiri televizijskih programov, glasnosti televizije in dnevni rutini sstanovalcev. Posledično televizija pogosto ni le osebni medij, ampak skupni medij institucionalnega okolja.

Poleg tega se televizija kaže kot stalna spremljevalka vsakdanjega življenja. Pri več udeležencih predstavlja ozadje vsakodnevnih aktivnosti in zmanjšuje občutek osamljenosti, zato njena funkcija presega informiranje ali razvedrilo.

##### **2. Vpliv zdravstvenega stanja**

Medijska uporaba je tesno povezana z zdravstvenimi omejitvami. Slabši vid, težave s sluhom in zmanjšana mobilnost ne pomenijo nujno zmanjšane uporabe medijev, temveč predvsem prilagajanje načinov njihove uporabe. Podnapisi postanejo pomemben dejavnik dostopnosti

televizijskih vsebin, tablica ali pametni telefon pa nadomeščata tisk zaradi možnosti povečave besedila.

Digitalna izključenost tako pogosto ni posledica pomanjkanja motivacije, temveč funkcionalnih omejitev, ki zahtevajo prilagojene tehnologije.

### **3. Tradicionalni mediji ostajajo osrednji**

Televizija ostaja najpomembnejši medij skupine. Poleg spremljanja novic ima pomembno socialno in čustveno funkcijo. Tiskani mediji, predvsem dnevni časopisi in revije, imajo pri delu udeležencev izrazito simbolno vrednost, saj predstavljajo življenjsko navado, občutek normalnosti in intelektualne aktivnosti.

Internet večinoma nima enakovredne vloge. Njegova uporaba je omejena predvsem na komunikacijo z družino ali osnovne informacije, medtem ko digitalne storitve (e-bančništvo, spletno nakupovanje, e-zdravje) uporabljajo le posamezniki.

### **4. Zaupanje v medije in selektivno spremljanje novic**

Razprava razkriva selektivno zaupanje medijem. Udeleženci pogosteje zaupajo tradicionalnim medijem kot spletnim virom. Hkrati pa izrazito izpostavljajo negativnost medijskih vsebin, predvsem političnih in vojnih novic.

Pogosto opisujejo zavestno omejevanje spremljanja novic zaradi psihološke zaščite. Mediji pri delu udeležencev sprožajo občutke nemoči, žalosti in utrujenosti, zato razvijejo strategije selektivnega spremljanja ali popolnega izogibanja določenim vsebinam.

### **5. Digitalna vključenost**

Digitalne kompetence so znotraj skupine zelo neenakomerne. Nekateri udeleženci uspešno uporabljajo Facebook, videoklice ali pametni telefon, drugi interneta sploh ne uporabljajo. Značilno je, da digitalne storitve niso zavrnjene zaradi negativnega odnosa do tehnologije, temveč predvsem zaradi nizke samozavesti, pomanjkanja znanja ali zaznanega tveganja.

Pomoč družinskih članov predstavlja pomemben mehanizem vključevanja v digitalno okolje, vendar hkrati zmanjšuje občutek samostojnosti pri uporabi digitalnih storitev.

### **Posebnosti skupine**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami se DOM 1 razlikuje predvsem po:

- izrazitem vplivu institucionalnega okolja na medijske navade;

- pomembni vlogi zdravstvenih omejitev pri izbiri medijev;
- televiziji kot socialnem spremljevalcu in ne zgolj informacijskem viru;
- večji digitalni izključenosti;
- večji odvisnosti od pomoči družinskih članov;
- pogostem selektivnem izogibanju negativnim novicam zaradi psihološke zaščite.

### **Raziskovalni pomen skupine**

Analiza kaže, da medijska pismenost pri institucionaliziranih starejših ni odvisna zgolj od individualnih digitalnih kompetenc, temveč od širšega življenjskega konteksta. Institucionalno okolje, zdravstvene omejitve in socialna mreža pomembno oblikujejo možnosti dostopa do informacij, stopnjo digitalne vključenosti ter načine uporabe medijev. Rezultati zato opozarjajo, da morajo prihodnji programi medijske in digitalne pismenosti v domovih za starejše poleg izobraževanja vključevati tudi prilagoditve tehnologij, podporo osebja ter krepitev dostopnosti digitalnih storitev.

## **ANALITIČNA BELEŽKA – Fokusna skupina DRUŠTVO UPOKOJENCEV 1**

### **Osnovne značilnosti skupine**

Fokusna skupina DRUŠTVO UPOKOJENCEV 1 predstavlja eno digitalno najbolj aktivnih in medijsko reflektiranih skupin v raziskavi. Udeleženci redno uporabljajo različne tradicionalne in digitalne medije, njihove razprave pa zaznamujejo visoka stopnja kritičnega razmišljanja, bogate osebne izkušnje ter pripravljenost na primerjanje različnih informacijskih virov.

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami so udeleženci izrazito bolj kritični do medijskega sistema kot celote. Razprava se ne osredotoča zgolj na izbiro posameznih medijev, temveč na kakovost novinarskega dela, uredniško neodvisnost, politične vplive, digitalne platforme in prihodnje izzive umetne inteligence. Medijska pismenost se kaže kot proces aktivnega preverjanja informacij in ne kot pasivno sprejemanje medijskih vsebin.

### **Ključni vsebinski vzorci**

#### **1. Kritična medijska pismenost kot prevladujoča značilnost**

Najizrazitejša značilnost skupine je visoka stopnja kritične medijske pismenosti. Udeleženci pogosto poudarjajo, da posameznemu mediju ne zaupajo brezpogojno, temveč informacije preverjajo z uporabo različnih virov, primerjajo poročanje različnih medijev in si na tej podlagi oblikujejo lastno interpretacijo dogodkov.

Poseben poudarek namenjajo verodostojnosti posameznih novinarjev. Zaupanje ni usmerjeno zgolj v medijsko hišo, temveč pogosto v konkretnega avtorja prispevka, katerega strokovnost in preteklo delo predstavljata pomembno merilo kredibilnosti.

#### **2. Informacijska preobremenjenost in zavestno omejevanje medijev**

Kljub visoki stopnji medijske aktivnosti številni udeleženci opisujejo občutek informacijske preobremenjenosti. Digitalni mediji omogočajo skoraj neprekinjen dostop do informacij, kar pri delu udeležencev povzroča občutek utrujenosti, nasičenosti in izgube koncentracije.

Posebej izstopajo razprave o digitalnem bombardiranju z informacijami, politični utrujenosti in zasvojljivosti družbenih omrežij. Nekateri udeleženci zato razvijejo strategije selektivnega spremljanja medijev, časovnega omejevanja uporabe ali popolnega umika z določenih platform.

Digitalna pismenost se tako kaže tudi kot sposobnost uravnavanja lastne medijske izpostavljenosti.

### **3. Spreminjanje načinov pridobivanja informacij**

Razprava kaže, da digitalizacija ni spremenila zgolj uporabljenih medijev, temveč tudi način procesiranja informacij. Več udeležencev opozarja na prevlado hitrega oziroma »instantnega« informiranja, pri katerem kratki povzetki, naslovi in družbena omrežja postopno nadomeščajo poglobljeno branje člankov.

Ob tem izražajo skrb, da takšen način spremljanja informacij zmanjšuje sposobnost kritične analize ter spodbuja površinsko razumevanje družbenih dogodkov.

### **4. Socialna funkcija medijev**

Čeprav je skupina izrazito kritična do medijev, imajo ti pomembno socialno funkcijo. Radio, Viber in druge komunikacijske aplikacije omogočajo ohranjanje stikov s prijatelji in družinskimi člani, medtem ko razvedrilne vsebine prispevajo k sprostitvi in zapolnjevanju časa.

Pri nekaterih udeležencih mediji predstavljajo tudi pomemben vir vsakodnevne rutine in občutka povezanosti z okoljem.

### **5. Digitalne kompetence**

Digitalne kompetence skupine so razmeroma visoke, vendar udeleženci poudarjajo, da digitalna pismenost zahteva stalno prilagajanje. Posodobitve programske opreme, spreminjanje uporabniških vmesnikov, elektronska identiteta ter nove spletne storitve zahtevajo neprestano učenje.

Največ težav povzročajo postopki elektronske identifikacije, prijave v spletne storitve ter razumevanje novih digitalnih rešitev. Pri tem izpostavljajo pomen praktičnega učenja, ponavljanja in kakovostno izvedenih izobraževanj.

### **6. Umetna inteligenca, zasebnost in prihodnji izzivi**

Poseben del razprave je namenjen umetni inteligenci in digitalni zasebnosti. Udeleženci umetno inteligenco prepoznavajo kot tehnologijo z velikim potencialom, hkrati pa opozarjajo na nevarnost zmanjševanja raznolikosti informacijskih virov, širjenja netočnih vsebin ter oteženega razlikovanja med resničnimi in umetno ustvarjenimi informacijami.

Ob tem pogosto izražajo občutek, da popolne digitalne zasebnosti ni več mogoče zagotoviti. Čeprav uporabljajo različne zaščitne ukrepe, ostaja prisotna zaznava stalnega zbiranja osebnih podatkov in algoritmičnega spremljanja uporabnikov.

## **Posebnosti skupine**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami DU 1 izstopa po:

- izrazito razviti kritični medijski pismenosti;
- pogostem preverjanju informacij iz več različnih virov;
- razlikovanju med zaupanjem v medij in zaupanjem v posameznega novinarja;
- izrazitem občutku digitalne in informacijske preobremenjenosti;
- razmislekih o vplivu digitalizacije na način razmišljanja in procesiranja informacij;
- visoki ravni digitalnih kompetenc ob hkratnem zavedanju potrebe po stalnem učenju;
- poglobljeni razpravi o umetni inteligenci, algoritmih in digitalni zasebnosti.

## **Raziskovalni pomen skupine**

Analiza fokusne skupine DU 1 kaže, da višja stopnja digitalne vključenosti sama po sebi ne pomeni večjega zaupanja v medije. Nasprotno – več znanja in izkušenj pogosto vodi v bolj kritično presojo medijskih vsebin, večjo previdnost pri uporabi digitalnih storitev ter pogostejše preverjanje informacij.

Rezultati kažejo, da medijska pismenost pri starejših ni zgolj vprašanje tehničnih digitalnih spretnosti, temveč predvsem sposobnosti kritične interpretacije informacij, uravnavanja medijske izpostavljenosti in razumevanja širših družbenih posledic digitalizacije. Hkrati skupina opozarja, da bo prihodnji razvoj medijske pismenosti vse bolj povezan z razumevanjem umetne inteligence, algoritmov in varovanja digitalne zasebnosti.

## **ANALITIČNA BELEŽKA – Fokusna skupina DRUŠTVO UPOKOJENCEV 2**

### **Osnovne značilnosti skupine**

Fokusna skupina DRUŠTVO UPOKOJENCEV 2 predstavlja skupino starejših, pri katerih je uporaba medijev izrazito vpeta v vsakodnevne življenjske potrebe. Udeleženci redno spremljajo tradicionalne medije, predvsem televizijo, radio in tisk, hkrati pa večina uporablja tudi internet, pametni telefon ter različne digitalne storitve. Razpravo zaznamuje pragmatičen odnos do tehnologije – digitalna orodja so sprejeta predvsem takrat, ko prinašajo jasno uporabno vrednost in poenostavljajo vsakodnevna opravila.

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami je razprava manj usmerjena v politične ali ideološke razsežnosti medijev, več pozornosti pa je namenjene praktični uporabnosti, varnosti pri uporabi digitalnih storitev ter vplivu medijev na kakovost vsakdanjega življenja.

### **Ključni vsebinski vzorci**

#### **1. Tradicionalni mediji ostajajo temelj informiranja**

Televizija in radio ostajata osrednja vira informacij. Spremljanje dnevnoinformativnih oddaj predstavlja ustaljen del vsakodnevne rutine, medtem ko tiskani mediji ohranjajo pomembno vlogo predvsem pri poglobljenem spremljanju lokalnega in nacionalnega dogajanja.

Čeprav udeleženci uporabljajo tudi spletne medije, tradicionalnim medijem praviloma pripisujejo večjo verodostojnost in večjo preglednost informacij. Digitalni mediji dopolnjujejo, ne pa nadomeščajo njihovega osnovnega medijskega repertoarja.

#### **2. Pragmatična digitalna vključenost**

Digitalne tehnologije udeleženci uporabljajo predvsem zaradi njihove praktične uporabnosti. Pametni telefon, računalnik in internet so vključeni v vsakodnevna opravila, kot so komunikacija, iskanje informacij, spletno bančništvo, elektronske zdravstvene storitve ter urejanje administrativnih postopkov.

Digitalizacija je praviloma razumljena kot sredstvo za prihranek časa in večjo samostojnost. Udeleženci poudarjajo, da digitalne storitve zmanjšujejo potrebo po osebnih obiskih ustanov ter poenostavljajo številne vsakodnevne naloge.

#### **3. Previdnost kot sestavni del digitalne pismenosti**

Pomembna značilnost skupine je izrazita previdnost pri uporabi spleta. Udeleženci se zavedajo tveganj spletnih prevar, zlorabe osebnih podatkov in lažnih spletnih ponudb. Posledično razvijajo različne strategije samozaščite, kot so preverjanje ponudnikov, omejevanje deljenja osebnih podatkov, previdnost pri elektronski pošti in izogibanje sumljivim spletnim stranem.

Previdnost ni povezana z zavračanjem tehnologije, temveč predstavlja pomemben element njihove digitalne pismenosti. Digitalne storitve uporabljajo, vendar ob jasnih osebnih pravilih glede varne uporabe.

#### **4. Kritičen, vendar ne izrazito nezaupljiv odnos do medijev**

Razprava kaže zmerno stopnjo zaupanja v medije. Udeleženci se zavedajo, da posamezni mediji lahko predstavljajo dogodke različno, vendar večinoma ne izražajo popolnega nezaupanja. Pogosto poudarjajo pomen spremljanja več različnih virov ter oblikovanja lastnega mnenja.

Kritična presoja medijskih vsebin temelji predvsem na osebnih življenjskih izkušnjah in primerjanju informacij, manj pa na izraziti politični interpretaciji medijskega prostora.

#### **5. Digitalne kompetence kot proces učenja**

Digitalne kompetence so med udeleženci razmeroma dobre, vendar jih večina razume kot področje stalnega učenja. Novi telefoni, posodobitve programske opreme, elektronske storitve in spreminjajoče se digitalno okolje zahtevajo nenehno prilagajanje.

Pri tem pomembno vlogo igrajo izobraževanja, pomoč družinskih članov ter medsebojna pomoč med vrstniki. Udeleženci poudarjajo, da praktične delavnice in možnost ponavljanja postopkov pomembno povečujejo samozavest pri uporabi digitalnih tehnologij.

#### **6. Mediji kot podpora kakovosti življenja**

Mediji imajo za udeležence predvsem funkcionalno in podporno vlogo. Omogočajo informiranost, ohranjanje socialnih stikov, organizacijo vsakodnevnih aktivnosti ter dostop do različnih storitev. Hkrati predstavljajo vir sprostitve in razvedrila.

Čeprav udeleženci zaznavajo negativne in senzacionalistične novice, večinoma ne poročajo o izraziti čustveni preobremenjenosti. Pogosteje razvijajo strategije selektivnega spremljanja vsebin ter se osredotočajo na informacije, ki jih ocenjujejo kot koristne in relevantne za svoje življenje.

#### **Posebnosti skupine**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami DU 2 izstopa po:

- izrazito pragmatičnem odnosu do digitalnih tehnologij;
- poudarjanju uporabne vrednosti interneta in e-storitev;
- razmeroma visoki stopnji digitalne samostojnosti;
- razvitem zavedanju spletnih tveganj in varnostnih strategij;
- zmerni, uravnoteženi kritičnosti do medijev brez izrazite politične polarizacije;
- razumevanju digitalne pismenosti kot procesa vseživljenjskega učenja.

### **Raziskovalni pomen skupine**

Analiza fokusne skupine DU 2 kaže, da uspešna digitalna vključenost starejših temelji predvsem na zaznani uporabnosti tehnologije. Udeleženci digitalne storitve sprejemajo tedaj, ko izboljšujejo kakovost njihovega vsakdanjega življenja, povečujejo samostojnost in poenostavljajo opravljanje vsakodnevnih nalog.

Rezultati hkrati kažejo, da digitalna pismenost ni zgolj vprašanje tehničnega znanja, temveč vključuje tudi razvijanje varnostnih strategij, kritično presojo informacij ter pripravljenost na stalno prilagajanje tehnološkim spremembam. Skupina tako predstavlja primer uspešnega prehoda v digitalno okolje, pri katerem se tradicionalne medijske navade dopolnjujejo z novimi digitalnimi praksami, ne da bi pri tem izgubile svojo pomembno vlogo.

## **ANALITIČNA BELEŽKA – Fokusna skupina MEDGENERACIJSKI CENTER 1**

### **Osnovne značilnosti skupine**

Fokusna skupina MEDGENERACIJSKI CENTER 1 predstavlja vsebinsko najbogatejšo skupino v raziskavi. Razprava je izstopala po veliki raznolikosti medijskih praks, visoki stopnji digitalne vključenosti ter izraziti pripravljenosti udeležencev za refleksijo o vlogi medijev v sodobni družbi. V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami udeleženci uporabljajo najširši nabor tradicionalnih in digitalnih medijev ter pogosto posegajo tudi po tujih informacijskih virih.

Poleg vsakodnevnih medijskih navad razprava vključuje številna širša vprašanja, kot so kakovost medijskega poročanja, vpliv algoritmov, umetna inteligenca, digitalna zasebnost, medgeneracijsko učenje, prihodnost digitalne družbe ter vpliv tehnologije na medosebne odnose. Skupina zato ne predstavlja zgolj opisa medijske uporabe, temveč ponuja poglobljen vpogled v razumevanje medijske in digitalne pismenosti starejših.

### **Ključni vsebinski vzorci**

#### **1. Raznolik in mednarodno usmerjen medijski repertoar**

Najizrazitejša značilnost skupine je zelo raznolik medijski repertoar. Poleg slovenskih televizijskih programov, radijskih postaj in tiskanih medijev številni udeleženci redno spremljajo tudi tuje televizijske programe, kot so BBC, 3SAT, ARTE, ZDF, ORF in HRT. Tuje medije uporabljajo predvsem za primerjanje informacij, pridobivanje širšega pogleda na aktualne dogodke ter preverjanje verodostojnosti domačega poročanja.

Hkrati pomembno vlogo ohranjajo lokalni mediji, ki omogočajo spremljanje dogajanja v neposrednem življenjskem okolju. Lokalne informacije imajo za udeležence izrazito praktično in identitetno vrednost ter dopolnjujejo nacionalno in mednarodno informacijsko sliko.

#### **2. Kritična presoja in primerjanje informacij**

Kritično vrednotenje medijskih vsebin predstavlja osrednji element medijske pismenosti v tej skupini. Udeleženci pogosto poudarjajo, da informacij ne sprejemajo nekritično, temveč jih primerjajo med različnimi domačimi in tujimi mediji ter si na podlagi več virov oblikujejo lastno razumevanje dogodkov.

Zaupanje v medije ni vezano na posamezno medijsko hišo, temveč na kakovost poročanja, preglednost informacij in možnost primerjave različnih perspektiv. Kritična presoja je

predstavljena kot vsakodnevna praksa, ki zahteva aktivno vključevanje uporabnika v proces iskanja in preverjanja informacij.

### **3. Telefon kot osrednja digitalna naprava**

Pametni telefon ima v tej skupini osrednjo vlogo. Udeleženci ga opisujejo kot napravo, ki združuje komunikacijo, fotografiranje, navigacijo, dostop do informacij, elektronsko pošto, spletne storitve in družbena omrežja. Pri več sogovornikih je pametni telefon skoraj v celoti nadomestil osebni računalnik.

Ob tem se pojavlja tudi kritična refleksija o njegovi vlogi. Nekateri udeleženci telefon opisujejo kot »kradljivca časa«, opozarjajo na nevarnost pretirane uporabe ter zavestno omejujejo čas, ki ga namenijo digitalnim napravam. Digitalna pismenost se zato kaže tudi kot sposobnost uravnavanja lastne uporabe tehnologije.

### **4. Čustveno upravljanje medijske izpostavljenosti**

Čeprav skupina izkazuje visoko stopnjo zanimanja za aktualno dogajanje, številni udeleženci zavestno omejujejo spremljanje negativnih vsebin. Vojne, politični konflikti in druge pretresljive novice pogosto povzročajo občutke žalosti, nemoči ali psihične obremenjenosti. Posledično razvijajo različne strategije zaščite, kot so gledanje televizijskih oddaj z zamikom, preskakovanje oglasov in negativnih prispevkov ter zmanjševanje časa, namenjenega spremljanju novic.

Pri nekaterih udeležencih so odzivi na medijske vsebine povezani tudi z osebnimi življenjskimi izkušnjami, kar dodatno vpliva na njihovo občutljivost za določene teme.

### **5. Digitalne kompetence kot vseživljenjski proces**

Digitalne kompetence v skupini niso enotne. Nekateri udeleženci samostojno uporabljajo spletno bančništvo, eZdravje, komunikacijske aplikacije, umetno inteligenco in druge digitalne storitve, medtem ko drugi pri zahtevnejših postopkih potrebujejo pomoč partnerjev, otrok ali vnukov.

Posebej izstopa pozitiven odnos do učenja. Udeleženci poudarjajo pomen računalniških tečajev, praktičnih delavnic in medgeneracijskega prenosa znanja. Za uspešno učenje so po njihovem mnenju ključni počasnejši tempo, možnost ponavljanja postopkov in prilagoditev vsebin potrebam starejših uporabnikov.

### **6. Previdnost pri digitalnih storitvah**

Spletno bančništvo, spletno nakupovanje in druge digitalne storitve večina udeležencev uporablja selektivno. Pozitivne izkušnje povečujejo pripravljenost za uporabo, medtem ko negativne izkušnje – predvsem neuspele reklamacije ali spletne prevare – vodijo v večjo previdnost ali popolno opustitev določenih oblik spletnega nakupovanja.

Pomembno vlogo ima tudi občutek nadzora. Več udeležencev meni, da je računalnik pri finančnih opravilih preglednejši in varnejši od pametnega telefona.

## **7. Umetna inteligenca, algoritmi in prihodnost digitalne družbe**

Razprava pomembno presega trenutno uporabo medijev in se usmerja v prihodnost digitalne družbe. Udeleženci umetno inteligenco dojemajo dvojno – kot uporabno orodje za učenje in pridobivanje informacij ter hkrati kot potencialni vir dezinformacij in zmanjšanega zaupanja v spletne vsebine.

Pogosto opozarjajo tudi na algoritmično priporočanje vsebin, zbiranje osebnih podatkov ter vse večjo odvisnost posameznika od digitalnih sistemov. Posebno skrb namenjajo vplivu digitalnih tehnologij na mlajše generacije, zgodnji uporabi pametnih telefonov pri otrocih in zmanjševanju neposrednih medosebnih stikov.

### **Posebnosti skupine**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami MGC 1 izstopa po:

- najširšem in najbolj raznolikem medijskem repertoarju;
- rednem spremljanju in primerjanju domačih ter tujih medijev;
- pomembni vlogi lokalnih medijev pri ohranjanju povezanosti z lokalnim okoljem;
- razumevanju pametnega telefona kot univerzalne digitalne naprave;
- izraziti refleksiji o vplivu tehnologije na kakovost življenja in medosebne odnose;
- pozitivnem odnosu do vseživljenjskega učenja digitalnih kompetenc;
- poglobljenih razpravah o umetni inteligenci, algoritmih, digitalni zasebnosti in prihodnosti digitalne družbe.

### **Raziskovalni pomen skupine**

Analiza fokusne skupine MGC 1 kaže, da medijska pismenost starejših vključuje bistveno več kot zgolj uporabo različnih medijev ali obvladovanje digitalnih tehnologij. Udeleženci

medijsko pismenost razumejo kot sposobnost kritičnega vrednotenja informacij, primerjanja različnih virov, premišljenega uravnavanja medijske izpostavljenosti ter odgovorne uporabe digitalnih storitev.

Rezultati posebej poudarjajo pomen vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega prenosa znanja, saj uspešna digitalna vključenost temelji na kombinaciji tehničnih spretnosti, praktičnih izkušenj in socialne podpore. Hkrati razprava opozarja, da bodo prihodnji izzivi medijske pismenosti vse bolj povezani z razumevanjem umetne inteligence, algoritmičnega oblikovanja informacijskega okolja ter ohranjanjem kritične distance do digitalnih vsebin. Med vsemi analiziranimi fokusnimi skupinami prav MGC 1 ponuja najcelovitejši vpogled v kompleksnost sodobne medijske in digitalne pismenosti starejših prebivalcev Slovenije.

## **ANALITIČNA BELEŽKA – Fokusna skupina MEDGENERACIJSKI CENTER 2A/B**

### **Osnovne značilnosti skupine**

Fokusna skupina MEDGENERACIJSKI CENTER 2A predstavlja manjšo in vsebinsko raznoliko skupino starejših, za katero je značilen premišljen in selektiven odnos do medijev. Udeleženci uporabljajo tako tradicionalne kot digitalne medije, vendar je njihova medijska raba izrazito usmerjena v ohranjanje kakovosti življenja, zmanjševanje psihološke obremenitve in zadovoljevanje konkretnih vsakodnevnih potreb.

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami je v ospredju razprave manj vprašanje količine uporabe medijev, bistveno bolj pa vprašanje njihovega vpliva na počutje. Udeleženci pogosto poudarjajo, da zavestno omejujejo spremljanje novic, izbirajo zaupanja vredne vire in opuščajo medijske vsebine, ki pri njih povzročajo stres ali občutek nemoči.

### **Ključni vsebinski vzorci**

#### **1. Selektivna medijska izpostavljenost kot strategija dobrega počutja**

Najizrazitejša značilnost skupine je zavestno uravnavanje medijske izpostavljenosti. Udeleženci ne zavračajo medijev kot takih, temveč razvijajo strategije, s katerimi zmanjšujejo vpliv negativnih vsebin na svoje vsakdanje življenje. Pogosto omejujejo spremljanje političnih razprav, vojnih poročil in senzacionalističnih prispevkov ter dajejo prednost vsebinam, ki jih ocenjujejo kot koristne, umirjene ali pozitivne.

Medijska pismenost se tako kaže tudi kot sposobnost prepoznavanja lastnih meja in aktivnega odločanja o tem, katerim vsebinam bodo namenili svojo pozornost.

#### **2. Nezaupanje in kritična presoja medijskih vsebin**

Udeleženci izražajo razmeroma nizko stopnjo zaupanja v medije, vendar to nezaupanje ni splošno ali nekritično. Pogosto poudarjajo potrebo po preverjanju informacij, primerjanju različnih virov in oblikovanju lastnega mnenja. Posebej kritični so do pretiranega senzacionalizma, negativnosti novic in površinskega poročanja.

Pandemija covida-19 se v razpravi večkrat pojavlja kot pomembna prelomnica, po kateri so nekateri udeleženci začeli medijem zaupati manj in so bolj previdni pri sprejemanju informacij. Ta izkušnja je okrepila njihovo kritično presojo ter spodbudila bolj selektivno spremljanje medijskih vsebin.

### **3. Družbena omrežja med uporabnostjo in zadržanostjo**

Odnos do družbenih omrežij je izrazito ambivalenten. Facebook in druge platforme se uporabljajo predvsem za ohranjanje stikov z družino, prijatelji ali interesnimi skupinami, hkrati pa udeleženci pogosto kritizirajo kakovost komunikacije, žaljive komentarje in širjenje nepreverjenih informacij.

Družbena omrežja zato niso razumljena kot primarni vir novic, temveč predvsem kot komunikacijsko orodje, katerega uporaba zahteva precejšnjo mero previdnosti in kritične presoje.

### **4. Funkcionalna digitalna vključenost**

Večina udeležencev uporablja pametni telefon, internet in osnovne digitalne storitve brez večjih težav. Digitalne tehnologije uporabljajo predvsem za komunikacijo, iskanje informacij, spletno bančništvo, elektronske zdravstvene storitve in druge praktične vsakodnevne naloge.

Kljub temu digitalna samostojnost ni enakomerno porazdeljena. Pri posameznih udeležencih je prisotna odvisnost od pomoči družinskih članov, medtem ko drugi prevzemajo vlogo digitalne podpore partnerju ali drugim bližnjim. Digitalna pismenost se tako kaže kot pomemben dejavnik medsebojne pomoči znotraj družine.

### **5. Previdnost pri spletnih storitvah**

Pri uporabi digitalnih storitev udeleženci dosledno poudarjajo pomen varnosti. Spletno nakupovanje uporabljajo selektivno, pri čemer imajo pomembno vlogo pretekle pozitivne ali negativne izkušnje. Izkušnje s spletnimi prevarami, zapletenimi reklamacijski postopki ali dvomljivimi ponudniki pogosto vodijo v večjo previdnost ali celo vračanje k nakupovanju v fizičnih trgovinah.

Previdnost ni izraz odpora do tehnologije, temveč del razvite digitalne pismenosti in zavedanja spletnih tveganj.

### **6. Pomen medgeneracijskega učenja**

V razpravi je večkrat poudarjena vrednost medgeneracijskega učenja. Udeleženci pozitivno ocenjujejo pomoč otrok, vnukov ali partnerjev pri uporabi digitalnih tehnologij, hkrati pa opozarjajo, da morajo biti izobraževanja prilagojena tempu starejših uporabnikov ter usmerjena predvsem v praktične življenjske situacije.

Znanje pridobivajo predvsem skozi konkretne izkušnje, ponavljanje postopkov in sprotno pomoč bližnjih, manj pa skozi formalna izobraževanja.

### **Posebnosti skupine**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami MGC 2A izstopa po:

- izraziti selektivni medijski izpostavljenosti kot strategiji ohranjanja dobrega počutja;
- okrepljenem nezaupanju do medijev po obdobju covida-19;
- kritičnem odnosu do družbenih omrežij, predvsem zaradi kakovosti spletne komunikacije;
- razmeroma visoki funkcionalni digitalni samostojnosti ob hkratni pomembni vlogi družinske podpore;
- previdni uporabi spletnega nakupovanja in drugih digitalnih storitev;
- poudarjanju medgeneracijskega učenja kot ključnega dejavnika digitalnega opolnomočenja.

### **Raziskovalni pomen skupine**

Analiza fokusne skupine MGC 2A kaže, da kakovost medijske pismenosti ni odvisna predvsem od intenzivnosti uporabe medijev, temveč od sposobnosti njihovega premišljenega vključevanja v vsakdanje življenje. Udeleženci zavestno oblikujejo osebne strategije spremljanja informacij, s katerimi zmanjšujejo psihološko obremenitev, ohranjajo občutek nadzora ter izbirajo vsebine, ki prispevajo k njihovemu dobremu počutju.

Rezultati kažejo, da medijska pismenost pri starejših vključuje tudi čustveno dimenzijo – sposobnost prepoznavanja vpliva medijskih vsebin na lastno počutje in zavestnega uravnavanja medijske izpostavljenosti. Hkrati skupina potrjuje pomembno vlogo medgeneracijskega prenosa znanja in praktičnega učenja pri uspešni digitalni vključenosti starejših.

## **ANALITIČNA BELEŽKA – Fokusna skupina MEDGENERACIJSKI CENTER 2B**

### **Osnovne značilnosti skupine**

Fokusna skupina MEDGENERACIJSKI CENTER 2B predstavlja eno najbolj kritično usmerjenih skupin v raziskavi. Udeleženci uporabljajo širok nabor tradicionalnih in digitalnih medijev, vendar njihova razprava presega opis vsakodnevnih navad in se osredotoča predvsem na vprašanja verodostojnosti, politične pristranskosti, uredniške neodvisnosti ter kakovosti sodobnega medijskega poročanja.

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami je razprava izrazito reflektivna in argumentirana. Udeleženci pogosto primerjajo različne medijske hiše, razmišljajo o vlogi javnega servisa, izpostavljajo pomen transparentnosti uredniške politike ter poudarjajo osebno odgovornost posameznika pri preverjanju informacij.

### **Ključni vsebinski vzorci**

#### **1. Kritična presoja kot temelj medijske pismenosti**

Najizrazitejša značilnost skupine je razvito kritično vrednotenje medijskih vsebin. Udeleženci poudarjajo, da posameznemu mediju ne zaupajo samoumevno, temveč informacije primerjajo med različnimi televizijskimi programi, spletnimi portali in drugimi viri.

Več sogovornikov opisuje oblikovanje lastnega mnenja kot proces aktivnega zbiranja informacij iz različnih ideoloških in uredniških okolij. Kritična medijska pismenost se zato kaže predvsem kot sposobnost primerjanja virov, prepoznavanja razlik v interpretacijah ter samostojnega oblikovanja zaključkov.

#### **2. Politična polarizacija in uredniški vpliv**

Osrednja tema razprave je zaznana politična polarizacija slovenskega medijskega prostora. Udeleženci pogosto izražajo prepričanje, da številni mediji poročajo skozi politično ali ideološko prizmo, kar zmanjšuje njihovo verodostojnost.

Posebej poudarjajo vpliv uredniške politike na izbor tem, sogovornikov in način poročanja. Pri javnem mediju pričakujejo višjo stopnjo nepristranskosti, transparentnosti in pluralnosti, hkrati pa izražajo kritiko zaznanega enostranskega predstavljanja dogodkov.

Pomembna ugotovitev skupine je, da udeleženci ne problematizirajo zgolj politične usmerjenosti posameznih medijev, temveč predvsem prikrivanje ali ne transparentnost teh usmeritev.

### **3. Aktivno preverjanje informacij**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami je v Izoli 2 najbolj izrazita praksa sistematičnega preverjanja informacij. Udeleženci opisujejo spremljanje več različnih virov, primerjanje poročanja domačih in tujih medijev ter iskanje dodatnih informacij, kadar posamezni prispevki vzbudijo dvom.

Obenem opozarjajo, da takšno preverjanje zahteva veliko časa, znanja in motivacije. Kritična medijska pismenost je zato razumljena kot zahteven proces, ki ga številni uporabniki zaradi časovne ali kognitivne obremenitve ne izvajajo redno.

### **4. Digitalni mediji kot dopolnitev tradicionalnih virov**

Internet ima pomembno mesto pri vsakodnevnem informiranju, vendar večina udeležencev digitalnih medijev ne dojema kot popolne zamenjave tradicionalnih virov. Spletni portali omogočajo hitrejši dostop do informacij in večjo možnost izbire vsebin, medtem ko televizija in radio ostajata pomembna vira za preverjanje ter dopolnjevanje informacij.

Posebej pozitivno so ocenjeni podkasti, ki jih nekateri udeleženci razumejo kot kakovostnejši in bolj poglobljen način obravnave družbenih tem. Podkasti predstavljajo alternativo hitremu in pogosto površinskemu novinarskemu poročanju.

### **5. Digitalne kompetence in funkcionalna uporaba tehnologije**

Digitalne kompetence skupine so razmeroma visoke. Večina udeležencev uporablja pametni telefon, spletno bančništvo, elektronske zdravstvene storitve ter različne komunikacijske aplikacije. Digitalne tehnologije razumejo predvsem kot praktično podporo vsakdanjemu življenju.

Kljub temu ostajajo previdni pri spletnem nakupovanju in finančnih transakcijah. Več sogovornikov poudarja, da zaradi spletnih prevar omejujejo višino spletnih plačil ali pa določenih digitalnih storitev sploh ne uporabljajo.

### **6. Umetna inteligenca in prihodnost medijev**

Razprava odpira tudi vprašanje umetne inteligence kot novega izziva medijske pismenosti. Udeleženci opozarjajo, da bo zaradi vedno bolj prepričljivih digitalno ustvarjenih vsebin vse težje razlikovati med resničnimi in umetno ustvarjenimi informacijami.

Zaradi tega poudarjajo pomen razvoja kritične presoje, preverjanja virov ter večje transparentnosti medijskih organizacij. Medijska pismenost po njihovem mnenju v prihodnje ne bo več temeljila zgolj na poznavanju medijev, temveč predvsem na razumevanju algoritmov, umetne inteligence in digitalnega informacijskega okolja.

### **Posebnosti skupine**

V primerjavi z drugimi fokusnimi skupinami MGC 2B izstopa po:

- izrazito razviti kritični medijski pismenosti;
- poglobljenih razpravah o politični polarizaciji slovenskega medijskega prostora;
- poudarjanju uredniškega vpliva in potrebe po transparentnosti medijev;
- sistematičnem preverjanju informacij iz več različnih virov;
- pozitivnem vrednotenju podkastov kot poglobljenega informacijskega medija;
- visoki stopnji digitalnih kompetenc ob hkratni previdnosti pri finančnih spletnih storitvah;
- razmislekih o vplivu umetne inteligence na prihodnost medijskega prostora.

### **Raziskovalni pomen skupine**

Analiza fokusne skupine MGC 2B kaže, da medijska pismenost pri starejših presega raven tehničnih digitalnih spretnosti in vključuje sposobnost kritične analize medijskega sistema kot celote. Udeleženci ne ocenjujejo le posameznih vsebin, temveč razmišljajo tudi o uredniških praksah, političnih vplivih, organizaciji medijskih institucij in širših družbenih posledicah digitalizacije.

Rezultati kažejo, da je zaupanje v medije pri tej skupini tesno povezano z zaznano transparentnostjo in pluralnostjo poročanja. Kritična presoja temelji na primerjanju različnih virov, preverjanju informacij ter zavedanju omejitev posameznih medijskih kanalov. Hkrati razprava nakazuje, da bodo prihodnji izzivi medijske pismenosti vse bolj povezani z razumevanjem umetne inteligence, algoritmičnega posredovanja informacij in sposobnostjo prepoznavanja verodostojnih vsebin v digitalnem okolju.

## **POVZETEK**

Medtem ko je DOM 1 zaznamovan z vplivom institucionalnega okolja, DU 1 z izrazito kritično medijsko pismenostjo, DU 2 izstopa predvsem po pragmatični digitalni vključenosti, visoki uporabni vrednosti e-storitev in razvitem zavedanju spletne varnosti. MGC2A/B se od ostalih razlikuje predvsem po izraziti medijski distanci, selektivni uporabi medijev in poudarjeni skrbi za psihološko dobrobit pri spremljanju informacij. Skupina 2A je usmerjena predvsem v čustveno uravnavanje medijske izpostavljenosti, 2B pa je izrazito usmerjena v kritično vrednotenje medijskega sistema, politično polarizacijo, uredniško neodvisnost in aktivno preverjanje informacij.